

Пилинський Ярослав
кандидат філологічних наук,
директор Київського офісу
Інституту Кеннана

ОСВІТА ІМІГРАНТІВ ТА ПРОБЛЕМА ЇХНЬОГО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ (ДОСВІД США)

Жодна людина не може повноцінно реалізувати свої ані станові, ані культурні чи майнові переваги, якщо вона не має належної освіти, саме освіта і є її головним капіталом, єдиною перепусткою до повноцінної життєдіяльності. Особливо це стосується іммігрантів як першого, так і другого покоління: саме освіта може стати тим основним капіталом, який допоможе знайти своє місце у складному і далеко не завжди сприятливому середовищі нової батьківщини.

Ключові слова: *освіта, працевлаштування, іммігранти.*

Ни один человек не сможет полноценно реализовать свои сословные, культурные или имущественные преимущества, если он не имеет надлежащего образования. Именно образование и является тем главным капиталом, единственным пропуском к полноценной жизни и деятельности. Особенно это касается иммигрантов, как первого, так и второго поколения: именно образование может стать тем основным капиталом, который поможет им найти свое место в сложной и далеко не всегда благоприятной среде новой родины.

Ключевые слова: *образование, трудоустройство, иммигранты.*

It is impossible to fully realize someone's class, cultural or property advantages without proper education, especially if education is one's major capital, the only permit to adequate vital activity. This particularly pertains to immigrants of both the first and the second generation: it is education that may become their most important resource that will help them find their place in the complex and not always favorable environment of a new homeland.

Key words: *education, employment, immigrants.*

У доповіді «Освіта чи необхідна утопія» Міжнародної комісії з питань

освіти для ХХІ ст. для ЮНЕСКО Жак Делор¹ зазначив: «Серед багатьох проблем, які висуває перед нами майбутнє, освіта є необхідною умовою для того, щоб дати людству можливість просуватися вперед до ідеалів миру, свободи і соціальної справедливості... Освіта має вирішальне значення у справі розвитку особистості упродовж її життя...»². У сучасному світі освіта стала головним чинником успішності людини. Ніхто не може повноцінно реалізувати свої ані станові, ані культурні чи майнові переваги, якщо не має належної освіти, а тим більше, якщо лише освіта і є головним капіталом, єдиною перепусткою до повноцінної життєдіяльності. Особливо це стосується іммігрантів як першого так і другого покоління: саме освіта може стати тим головним капіталом, який допоможе знайти своє місце у складному і далеко не завжди сприятливому середовищі нової батьківщини.

На думку сучасних соціологів, одними з найпоширеніших різновидів соціальної нерівності є нерівності, що мають дихотомічний характер. Вони виникають, зокрема, внаслідок міграції, переміщення і змішування між собою соціальних спільнот, і через цю дихотомічність є у певному сенсі подібними до нерівності класів. Адже мігруючи з однієї країни до іншої, певні групи людей стають *етнічними або національними меншинами*. Такі групи не лише є новими, чужими на території, де вже давно постійно проживали інші спільноти, вони також, як правило, ще й менш численні. Їхня поява на певній території може означати, що загальна кількість суспільно цінних благ, економічних, політичних, престижних, пов'язаних з освітою, з місцями і джерелами засобів відпочинку, що належали раніше лише тим, хто тут жив до їхнього появи (а саме місцевому населенню), тепер має бути розділена з новоприбулими. Члени таких груп стають конкурентами місцевого населення у боротьбі за робочі місця, заробітну плату, споживчі товари, політичні посади, престижні відзнаки, місця у школах та університетах, у закладах соціальної опіки та допомоги, лікарнях, на спортивних змаганнях.

Місьцеве населення, якому досі належали всі панівні посади і яке займає більшість виробничих та культурних ніш, має завдяки цьому досить сильні позиції і можливість захищатися від такої конкуренції. Адже саме йому належить влада в усіх значеннях цього слова. Воно має владу, яка передусім, репрезентована освітніми та релігійними інститутами, засобами масової

---

¹ Жак Делор – французький економіст і політик, видатний європейський діяч, президент [Європейської Комісії](#) (1985–1995).

² «Чтобы выжить, нам нужно превзойти себя», Образовательная политика будущего в докладе Жака Делора, председателя комиссии по образованию ЮНЕСКО. <http://ps.1september.ru/2001/15/2-1.htm>

інформації, і тому місцева більшість має можливість сформулювати та сформулювати, нав'язати і поширювати свої культурні визначення меншині, а також етнічні чи національні стереотипи, що нерідко досить швидко перетворюються на стійкі упередження і забобони. А вони, як відомо, є живильним середовищем для виникнення сегрегації та дискримінації, які додатково підсилюють усілякі упередження.

Крім того, влада має можливості для здійснення цілком конкретних адміністративних дій, спрямованих на застосування певних адміністративних чи законодавчих обмежень стосовно іммігрантів, що лише поглиблює спонтанну сегрегацію та дискримінацію, яка йде знизу, і для якої дискримінаційна політика, що йде зверху, є додатковим обґрунтуванням, дозволом, чи навіть стимулюючим чинником. Як наслідок, соціальна нерівність між групами лише посилюється і зміцнюється, і виявляється на всіх рівнях соціальної стратифікації. Оскільки за своєю природою меншість і більшість є дихотомічним розподілом, ця нерівність у певному сенсі схожа на класові суперечності. Проте ця схожість є такою лише при побіжному погляді. Існує розбіжність у динаміці стосунків більшості і меншості. Вона ґрунтується на тому, що, по-перше, меншини, особливо спочатку, є інтегрованими групами, які об'єднують походження, спільні традиції, мова, культура як у соціальних груп. По-друге, стратегія реалізації їхніх інтересів не обмежується боротьбою за рівні права і подолання дискримінації. Справа в тому, що вони мають альтернативну можливість асимілюватися у групі більшості і таким чином забезпечити собі участь у цій групі, одержавши широкий доступ до її життєвих можливостей. Отже, подолання і обмеження нерівності можливі як результат конфлікту і боротьби, але можливі і внаслідок самоусунення, самознищення меншості як певної єдності її розчинення у більшості. Напряму цих процесів передусім залежить від початкової глибини відмінності між групами іммігрантів і місцевою більшістю, а також від того, наскільки послідовно і наполегливо нова меншина культивує ці відмінності, наприклад расові, мовні, пов'язані з традиційним побутом та звичаями, одягом, тим важчим є шлях цієї меншини до асиміляції і тим сумнівнішою є вірогідність такого вибору. Нині достатньо порівняти такі глибоко асимільовані у США групи ірландського чи німецького походження з пуерто-ріканською чи мексиканською групами. Достатньо відзначити, що відповідно до останнього Перепису населення 2006 року громадян США, що мають ірландське походження є майже 36 мільйонів, а громадян німецького походження – понад

50 мільйонів³.

Не лише усвідомлена, але і культивована расова та культурна відмінності передбачають радше відмову від асиміляції, а також від розрахунків та претензій на її результати, а це поглиблює ізоляцію і посилює закритість меншинної групи, посилює її усвідомлену ідентичність та внутрішню солідарність, а також інтеграцію навколо групової символіки, вона стимулює появу сепаратистської ідеології та лідерів, сприяє формуванню контрпереджень проти більшості, вмотивовану згуртованість та спрямованість на боротьбу за свої інтереси, а отже, і неминучу ескалацію конфлікту.

Саме тому країни, потенційно привабливі для іммігрантів, якою нині є Україна, повинні акумулювати досвід таких країн, що вже давно є імміграційними магнітами. Їхній досвід має бути осмислений і творчо використаний для пом'якшення можливих ризиків, пов'язаних з міграцією, та збільшення позитиву, який вона може принести країні – реципієнту. Як свідчить досвід таких країн як США та Канада, що віддавна є привабливими країнами для іммігрантів, першорядна роль у подоланні конфліктів та їхньому запобіганню належить освіті, водночас можливість здобути освіту взагалі, а професійну зокрема, є важливим показником якості життя та рівня інтеграції в суспільство.

У квітні 2005 року Світовий Банк уперше опублікував ґрунтовне дослідження про те, чому іммігранти з одних країн у США роблять кращу кар'єру, ніж інші⁴. У своїй доповіді «Мартратство мізків? Освічені іммігранти на ринку праці США» (Brain Waste? Educated Immigrants in the US Labor Market) провідні експерти Світового Банку проаналізували закономірності в розподілі робочих місць у США серед іммігрантів із усього світу. І хоча їхня увага була зосереджена, передусім, на висвітленні того, що відбувається на ринку праці у Сполучених Штатах, проте цей досвід є до певної міри універсальним і тому, на нашу думку, повчальним для працівників у сфері освіти та зайнятості багатьох країн світу, а особливо для країн Східної Європи взагалі та України зокрема. Адже ці країни лише порівняно недавно долучилися до світового ринку праці та освітніх послуг, і заходилися, часом беззастережно, переймати і впроваджувати досвід інших країн, тим часом, як вважають деякі вітчизняні фахівці, вони ризикують, не запозичивши і не

---

³ Див докладніше на урядовому сайті Бюро з проведення переписів населення США: http://factfinder.census.gov/servlet/DTable?_bm=y&-geo_id=D&-ds_name=D&-_lang=en&-redoLog=false&-mt_name=ACS_2006_EST_

⁴ Aaditya Mattoo, Caglar Ozden, Cristina Neagu, Brain Waste? Educated Immigrants in the U.S. Labor Market, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=722925

впровадивши справді корисне «чуже», розгубити і втратити не таке вже й погане «своє»⁵.

Свідченням того, що проблема освіти іммігрантів і їхнього подальшого працевлаштування справді важлива для американської та світової спільноти є також дослідження, проведене протягом 2008 року Інститутом міграційної політики (Migration Policy Institute)⁶ – «Нерівноправний прогрес. Шляхами працевлаштування висококваліфікованих іммігрантів у США», – що побачило світ у жовтні 2008 р. Досвід показує, що значний відсоток прибульців становлять особи з вищою освітою, яку вони здобули в країнах свого народження. Однак знайти роботу за фахом щастить небагатьом. Тому, природно, постає проблема перенавчання з метою досягнення того рівня професійних вимог, який висувається до фахівців у країні-реципієнті.

Дослідження показали, що іммігранти з різних країн, але з однаковим рівнем освіти, мають до того ж неоднакові можливості працевлаштування у США. Наприклад, імовірність одержати кваліфіковану роботу у 34-літнього індуса, що закінчив коледж і іммігрував у США 1994 року, згідно із дослідженнями 2005 року, становила 69%, тоді як для іммігранта з Мексики з аналогічними показниками становила лише 24%. Мексиканець зі ступенем магістра має 43% імовірності знайти кваліфіковану роботу, водночас для індуса, що має такий же ступінь, ця ймовірність становить вже майже 80%.

Як виявили фахівці Світового Банку, шанси знайти кваліфіковану роботу були у іммігрантів з Латинської Америки – 24–27%, Близького Сходу близько – 30% та країн Східної Європи – від 35 до 55% для іммігрантів, що мають освіту на рівні бакалавра. На думку дослідників, це в першу чергу, зумовлено недостатнім знанням англійської мови. Також дослідники з'ясували, що випускники коледжів з англійськомовних країн мають на 11 % більше шансів знайти кваліфіковану роботу в США, аніж представники інших країн. Також цілком очікуваним є висновок про те, що чим довше іммігрант перебуває в країні, тим меншим є вплив на його працевлаштування мовного чинника, бо переважна більшість іноземців суттєво вдосконалює своє володіння англійською мовою, перебуваючи у США тривалий час.

Водночас непереконливо, на наш погляд, виглядає думка авторів звіту,

---

⁵ Див. докладніше: Мещанинов О.П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: Монографія. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – С. 130–196.

⁶ Jeanne Batalova, Michael Fix, Peter A. Creticos, Univen Progress, The Employment Pathways of Skilled Immigrants in the United States. 2008 Migration Policy Institute. P. 65. <http://www.migrationpolicy.org/pubs/BrainWasteOct08.pdf>

які вважають, що чинниками, які впливають на працевлаштування іммігранта, може бути рівень економічного розвитку країни його походження, розташування цієї держави відносно США, а також особливості імміграційної політики США стосовно тих чи інших країн. Наприклад, наявність у країні походження іммігранта військового конфлікту, за інших однакових умов, знижує, вважають дослідники, ступінь освіченості переселенців, що прибувають у Сполучені Штати. Вони вважають, що військові конфлікти послаблюють інституційні структури, які формують людський капітал. Хоча, як відомо, імміграційна служба США, звичайно, виділяє більше імміграційних віз жителям держав, у яких іде війна.

Для того, щоб зробити вірогідні висновки, автори доповіді використали інформацію про працевлаштованих іммігрантів віком від 25 до 65 років, що одержали освіту за межами США: з них 22,5% мали вищу освіту, а ще 18,6% – диплом про закінчення середньої школи. Кваліфіковану роботу виконували близько 13,6% іммігрантів, а некваліфіковану – переважна більшість – 72,7%.

Крім того, під час проведення дослідження з'ясувалося, що дипломи про вищу освіту, одержані у різних країнах, мають різний ступінь визнання. Так, на думку авторів звіту, якість знань і вмінь іммігрантів, що переїхали до США з індустріально розвинених країн, як правило, вища, ніж в американців. Трохи нижче оцінюється рівень знань іммігрантів із країн Азії, Східної Європи, Близького Сходу та Африки. Вважається, що освітній рівень іммігрантів з Латинської Америки переважно низький. Лише 2% іммігрантів з Мексики, Сальвадору й Гватемали мають вищу освіту; 15% іммігрантів, що прибули з інших країн Латинської Америки мають дипломи випускників коледжів чи університетів.

Причиною загалом низького рівня освіти дослідники вважають нерозвиненість освітніх систем у країнах походження іммігрантів з одного боку, з другого, іммігранти не репрезентують загального освітнього рівня населення країни, з якої прибувають. Наприклад, іммігранти з Африки, Азії й Близького Сходу мають на загал порівняно вищий рівень освіти, ніж їхні колишні співгромадяни. Водночас, середній рівень освіти у Мексиці значно вищий рівня освіти середнього іммігранта з цієї країни. Отже, очевидно, не буде коректним оцінювати освітню систему в країні походження іммігранта за рівнем освіти мандрівників, що вирушають у пошуках кращої долі.

Як вважають автори дослідження, протягом 1990-х років загальний освітній рівень іммігрантів суттєво підвищився: кількість іммігрантів без початкової освіти зменшилася з 16,4% до 8,6%, а кількість іммігрантів з дипломом про вищу освіту зросла з 16,9% до 22,5%. Особливо в ці роки зріс

освітній рівень іммігрантів з таких країн, як Індія, Китай, Угорщина, Італія і ПАР. Як відомо, у таких дослідженнях Україна, як правило, розглядається разом з усіма країнами колишнього СРСР, отже, задокументованих окремо відомостей ми не маємо, але спілкування з вихідцями з нашої країни засвідчує сумні факти: спеціалісти з високою освітою (навіть часом з науковими ступенями) не в змозі знайти достойного місця роботи, щоб вважати себе справді успішними.

Що стосується працевлаштування, особливо успішними в 1990-ті роки у США були вихідці з колишніх британських колоній – Канади, Індії, Єгипту, Нігерії, яким пощастило одержати престижну та добре оплачувану роботу лікарів, адвокатів, керівників фінансових установ. Іммігранти з Великобританії мали більше шансів ніж інші зайняти місце керівника підрозділу, тоді як китайці і японці частіше одержували посади як фахівці з точних і природничих наук та в галузі комп'ютерних технологій.

Іммігранти з Мексики, Бразилії й країн Східної Європи, включаючи Росію та Україну, переважно одержували робочі місця, на яких виконується некваліфікована робота. Цікаво, що, аналізуючи дані 1980-х років, дослідники показують, що в наступний період іммігранти з колишнього СРСР, Бразилії, В'єтнаму й Мексики досягли значно більших успіхів у пошуках кваліфікованої роботи. Хоча, на нашу думку, це передусім було пов'язано з загальним піднесенням американської економіки і великою нестачею робітників у багатьох провідних галузях економіки.

Поряд з іншим автори дослідження вважають, що рівень валового внутрішнього продукту (ВВП) у країнах – «постачальниках» іммігрантів залишається стабільно важливим чинником для прийняття рішення про їхню імміграцію до США. Якщо рівень ВВП на душу населення в країні-донорі досить високий, то на переїзд в Америку наважуються лише ті, хто розраховує одержувати більші доходи в США. Крім того, відомо що за інших однакових умов, чим вищий добробут у розвинених країнах, тим вищий і рівень освіти. Отже, багатьох європейців до переїзду у США спонукає передусім соціально зорієнтований принцип оподаткування фізичних осіб з високим рівнем доходів, що поширений у більшості європейських країн, який більшість платників податків розглядають як їхній перерозподіл не на свою користь. Саме такий стан справ з оподаткуванням в Європі є чи не найважливішим стимулом для переїзду цілком благополучних у матеріальному відношенні європейців до Сполучених Штатів.

Здійснюючи своє ґрунтовне дослідження, фахівці Світового Банку роблять ще один важливий висновок: якщо США змінять імміграційну

політику і скасують програму прийому іммігрантів за категорією біженців і родинних зв'язків із громадянами США та призупинять лотерею «грін-кард», а будуть приймати іммігрантів лише за робочими візами (для одержання яких треба буде підтвердити певний освітній рівень), то рівень освіти іммігрантів значно зросте.

Дещо відмінними є погляди на цю проблему авторів дослідження, проведеного Інститутом міграційної політики. Їхній звіт було оприлюднено у жовтні 2008 року⁷. На думку фахівців цього Інституту, нині у Сполучених Штатах перебуває 6,1 мільйона іммігрантів з вищою освітою. З них – 1,3 мільйона іммігрантів працюють на некваліфікованій роботі. А загалом освічені іммігранти становлять 15,2% всіх громадян із вищою освітою у США. Таким чином, як вважають автори дослідження, значна частина потенціалу освічених іммігрантів не використовується належним чином, а це не тільки змарновані знання. Неналежне використання освічених громадян має значний кумулятивний ефект для економіки країни – це і невиплачені податки, і неповне споживання, і невиплачені страхові внески тощо. І хоча підрахунки втрат не такі вже й прості, проте, як вважають дослідники, мова йде не про десятки, а про сотні мільйонів доларів лише прямих матеріальних втрат. Автори дослідження пропонують модернізувати політику інтеграції високоосвічених іммігрантів в американське суспільство. Для цього, вважають вони, необхідно запровадити інституційне оцінювання знань та умінь таких іммігрантів як з боку державних інституцій на рівні штатів та на рівні федерації, так і недержавних професійних спілок. Водночас необхідно ширше залучати до співпраці не лише агенції з працевлаштування, а й інших можливих посередників (державні наглядові ради, професійні асоціації, університети, роботодавців, добродійні фундації, громадські організації місцевого рівня), створити і впровадити програми навчання та перенавчання, програми навчання робітничих спеціальностей, а також програми навчання англійської мови. Крім того, пропонується створити на загальнонаціональному рівні нові ефективні програми перенавчання, які фінансувалися б з федерального бюджету, а також укласти базу даних найкращих вирішень проблем, пов'язаних з перенавчанням іммігрантів, що мають дипломи про вищу освіту.

Цікавим для дослідників є питання, чому іммігранти з одних країн мають більше шансів одержати відповідну їхній кваліфікації роботу, а інші вибору не мають, а тому змушені погоджуватися на будь-яку, навіть

---

⁷ Jeanne Batalova, Michael Fix, Peter A. Creticos, Univen Progress, The Employment Pathways of Skilled Immigrants in the United States. 2008 Migration Policy Institute. P. 65. <http://www.migrationpolicy.org/pubs/BrainWasteOct08.pdf>

низькооплачувану некваліфіковану. Причини такої ситуації, на думку дослідників, різні. І головна, на яку вони вказують, погане знання англійської мови. Ще одна причина криється у нездатності суспільства повноцінно прийняти «іншого» і побачити його високі професійні якості, достатній рівень компетентності, використання чого сприятиме зростанню суспільного добробуту.

У доповіді Світового Банку зазначається також, що «іншими факторами можуть бути розміри економіки країни походження іммігранта, відстань цієї держави від США або особливості імміграційної політики США стосовно окремих країн, наявність військового конфлікту в країні походження емігранта».

Як відомо, кожний третій американець не дуже обізнаний в географії, а тим більше, у географії економічній чи політичній. Стосовно ж військових конфліктів, то середньостатистичний американець знає лише про ті військові конфлікти, у яких беруть участь США. Про інші вони мають досить поверхове уявлення⁸.

На цих проблемах добре розуміється вузьке коло високоосвічених американців, які навряд чи особисто наймають іммігрантів на роботу. Іммігрантів на роботу наймають керівники нижчої й середньої ланки, що належать до середньоосвіченої маси населення, яка володіє надто обмеженою інформацією. Автори згаданої доповіді намагаються пояснити: «у 1990-ті роки до США іммігрувало 103 тис., з них вищу освіту мали 22,5%, а 18,6% – диплом про закінчення середньої школи. З них кваліфіковану роботу виконували близько 13,6% іммігрантів, а некваліфіковану – переважна більшість – 72,7%. Загалом, у 1990-ті роки кількість іммігрантів з Азії й Латинської Америки трохи знизилася, разом з тим зріс приплив переселенців зі Східної Європи»⁹.

Відомо, що протягом усього соціалістичного періоду в країнах Східної Європи існувала загальна і обов'язкова середня освіта. Тож переважно всі дорослі іммігранти зі Східної Європи мають дипломи про закінчення середньої школи. Отже, навіть якщо їх розглядати разом з переселенцями з Латинської Америки, де відсоток осіб з повною середньою освітою значно

---

⁸ Що знають Американці про інші країни? Див. докладніше: 'Younger Americans are less likely than older Americans to know where Israel (21% vs 29%) and Afghanistan (17% vs 23%) are on a world map.'

<http://answers.google.com/answers/threadview/id/117505.html>

⁹ Aaditya Mattoo, Caglar Ozden, Cristina Neagu, Brain Waste? Educated Immigrants in the U.S. Labor Market, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=722925

нижчий, все одно відсоток 18,6 є підозріло малим. Очевидно, автори доповіді помилилися з оцінкою даних, бо далі вони пишуть: «Якість знань і вмінь іммігрантів, що переїхали в США з індустріально розвинених країн, як правило, вищі, ніж в американців». Саме це, мабуть, і є відповіддю на більшу частину запитань...

Відомо, що вища освіта може бути орієнтована у двох напрямках. Вона може бути фундаментальною, як у більшості європейських країн, а також ринково орієнтованою – практичною, як у деяких країнах, передусім у США. Справа в тому, що здобути освіту в США надзвичайно дорого¹⁰. Вищі навчальні заклади при високій вартості освіти ризикують залишитися без студентів і зовсім припинити своє існування, якщо повернення витрачених грошей студентам не буде яким-небудь чином гарантоване. У певний момент освітня система США постала перед необхідністю надати вищій освіті передусім інвестиційного характеру. Зробити це можна було тільки одним способом – навчати студентів тільки того, що сьогодні має попит на ринку праці, тобто певною мірою гарантувати випускникам роботу з обраної спеціальності.

Легальні іммігранти в питаннях освіти мають однакові права з громадянами США. У гіршому становищі нелегальні іммігранти: навіть за умов наявності вищої освіти, вони не можуть претендувати на роботу за фахом і не мають жодних можливостей для перенавчання. Отже, у цьому випадку наявність навіть найвищого освітнього рівня не допомагає працевлаштуватися.

Однак, вільний ринок на те й вільний, щоб те, що було потрібне сьогодні, завтра повністю втратило попит. За таких обставин перед багатьма фахівцями виникає необхідність здобувати іншу професію, тобто перенавчатися. За таких обставин переваги фундаментальної освіти стають цілком очевидними. Випускник вузькопрофільного американського коледжу, з огляду на зміну ситуації на ринку праці, змушений знову платити за навчання й переучуватися з повним або частковим відривом від роботи. А той фахівець, що здобув фундаментальну освіту, досить часто здатний переучуватися самостійно й безпосередньо на робочому місці. В іммігранта, що здобув фундаментальну освіту, починаючи із рівня середньої школи, виявляється досить знань, щоб виглядати під час інтерв'ю при прийомі на роботу досить кваліфікованим, а почавши працювати, освоїти навіть нову для нього професію практично непомітно для безпосереднього начальника, адже освічена людина здатна до самоосвіти, самонавчання. Причому цей процес

---

¹⁰ Див. докладніше про вартість освіти: <http://www.usastudyguide.com/calculatingcosts.htm>

набуває неперервного характеру. Оскільки він самокерований і здійснюється індивідом самостійно, то не потребує додаткових затрат роботодавця.

Отже, у постмодерному суспільстві з-поміж багатьох скарбів, найціннішим стала освіта, високорозвинений інтелект, а до того – ще й здатність людини постійно навчатися. Перефразовуючи відомий вислів М. Вебера, зазначимо: у ринковому суспільстві освіта стає вигідною, бо вона приносить прибуток¹¹.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мещанінов О.П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні : монографія / О.П. Мещанінов. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили. – 2005. – С. 130–196.
2. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В.Г. Кремень. – К. : Грамота. – 2005. – 448 с.
3. Штомпка П. Соціологія. Аналіз сучасного суспільства : / П. Штомпка; [пер. з польск. С.М. Червонной] – М. : Логос. – 2008. – 664 с.
4. Д'юї Д. Досвід і освіта / Д. Д'юї. – [пер. з англ. Марії Василечко] Львів : Кальварія. – 2003. – 84 с.
5. Генсон Е. Марк. Керування освітою та організаційна поведінка / Е. Марк Генсон; [Пер. з англ. Х. Проців] – Львів : Літопис. – 2002. – 384 с.
6. Ковальський Дж. Теодор. Проблемні ситуації в керуванні освітою/ А. Кам'янець / Ковальський Дж. Теодор; [пер. з англ.] – Львів : Літопис, 2003. – 252 с.
7. Kasinitz Philip. Inheriting the City: The Children of Immigrants Come of Age. Russell Sage Foundation Books at Harvard University Press / 2008. – 420 p.
8. Jeanne Batalova, Michael Fix, Peter A. Critics, Uneven Progress, The Employment Pathways of Skilled Immigrants in the United States. 2008 Migration Policy Institute. P. 65.
9. Aaditya Mattoo, Caglar Ozden, Cristina Neagu. Brain Waste? Educated Immigrants in the U.S. Labor Market, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=722925

---

¹¹ Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. – К. : Основи, 1994. – 261 с.